

Fabrikanten brouwen bier, is beter dan ‘glaeske foezel’

Wie ter wereld kent ‘m niet, de donkergekleurde beugelfles van Grolsch? ‘Wat de Eiffeltoren is voor Parijs en het Vrijheidsbeeld voor New York en de Big Ben voor Londen is de Beugelfles voor Grolsch’, want het ‘buikje’ is niet alleen wereldbekend, maar ook van oudsher, roept het jubileumboek uit 1992.¹ Het bier wordt al bijna vier eeuwen gebrouwen, eerst in Groenlo – Grolsch is van Grolle = Groenlo – en sinds lange tijd in Enschede. Ook oud is de beugelfles, tonen vergeelde facturen aan. In 1897 kochten de brouwers de halve liter beugelflessen al aan, toen nog van bruin glas, tegenwoordig groen. De metalen beugel is nooit veranderd, alleen de

porseleinen dop is tegenwoordig van kunststof. Handig, die beugel, voor wie het weet, maar de Amerikaan die in een restaurant in New York een fles bier vroeg en Grolsch in een beugel kreeg, kreeg de fles niet open. Gelukkig zat er aan het tafeltje naast hem een Nederlander die de fles handig open plopte.....

De eerste bierbrouwer in Enschede was Willem Helmig Stroink, die in 1895 zijn eerste zelf gebrouwen biertje kon tappen. Willem, firmant van J. Stroink & Co., was in 1877 getrouwd met zijn nichtje Maria Geertruid Jordaan, een dochter van Jan Jordaan van de spinnerij 'n Groot'n Stoom en Geertruid Stroink.⁴ Zijn vader Herbert Stroink, Bert voor iedereen, getrouwd met Wilhelmina Hendrika van Heek, had in 1868 met zijn oudste broer Jan de onderneming opgericht. Willem kwam in dienst van de firma, bij zijn vader, zijn oom en de neven Abraham en Herman Stroink. Maar het bedrijf redde het op de lange duur niet, het werd in 1894 geliquideerd. Willem stond op straat, 42 jaar jong, zonder baan. Gelukkig konden collega's hem snel helpen. Enige fabrikanten hadden besloten een bierbrouwerij te beginnen en Willem leek de ideale kandidaat voor één van de twee directiefuncties, ook omdat zijn familie eigenaar was van de gronden van het Nieuwlustpark, ten noorden van de Roomweg, waar de brouwerij was gedacht.⁵ Zo werd Willem Stroink in 1895 de eerste professionele bierbrouwer van Enschede.⁶ Het was een baan die hem paste, al verdiende hij beduidend minder dan de fabrikanten in zijn familie. Uit de hoofdelijke omslag voor 1899 blijkt dat hij was ingedeeld in klasse 14, met een jaarinkomen van vijftot zesduizend gulden. Ter vergelijking: het inkomen van de rijkste stadgenoot in die jaren, Gerrit Jan van Heek, werd geraamd op 160.000 tot 170.000 gulden per jaar.⁷

Blad bier van de kapelaan

In vroeger jaren was bier de volksdrank in Twente-land. Al in de vijftiende eeuw kende Twente herbergen, taveernen die onder strenge controle stonden. Op een vastgesteld uur moesten de herbergen slui-

ten. Tijdens de godsdienstoefeningen mocht er niet worden getapt, hooguit mocht de herbergier een vreemdeling één glas bier uitschenken. Voor dobbelen en andere spelen waren strenge verordeningen uitgevaardigd.⁸ In het begin van de negentiende eeuw kende Enschede vijf bierbrouwerijen binnen de stadsgrens en een paar buiten de stad. Op het Erve Stroink in Broekheurne was een aardappel-jeneverstokerij, die tot omstreeks 1830 in functie bleef. J.W. Greve richtte op Richtersbleek – waar aan het eind van de negentiende eeuw de spinnerij-weverij Richtersbleek werd gebouwd – een stokerij van jenever op, eerst verwerkte Greve aardappels en later koren.⁹

Bier werd niet alleen gebrouwen in de steden, maar ook op het platteland. Elk kasteel had zijn brouwerij, elk boerenerf van enige betekenis zijn brouwhuis, naast een bakhuis en een bijenstal. Later lieten veel boeren hun bier brouwen, bij voorbeeld in het Stenvershoes op de Holzikkerbrink in Lonneker. Veel oude Twentse sagen, vooral wanneer daarin 'witte wieven' optraden, gewagen van bier en bier brouwen. Het reglement van het Enschedese schuttersgilde van 1846 hanteerde boetes van een kwart, half of heel vat bier. In de laatste helft van de zeventiende eeuw verdrongen de kleine glaasjes voor de foezel – een goedkope, veelal zelf gestookte Twentse jenever met een hoog alcoholgehalte – meer en meer het bierglas, de sterke drank deed haar intrede. Zakelijk ingestelden begonnen een herberg, als paddenstoelen rezen de drankhuizen uit de grond. In de eerste helft van de achttiende eeuw dronken ook plattelanders steeds meer sterke drank, ook daar kwamen de foezelglaeskes steeds vaker op tafel.¹⁰

Verhalen willen dat er in de Twentse textiel stevig werd gedronken. Daarom had de patriarchale textielfabrikant Hendrik Jan van Heek bepaald, dat er in en om het Volkspark alleen een licht bier mocht worden getapt, jenever werd niet geschonken.¹¹ Volkswelvaart was, naast onderwijs en beschaving, één van zijn idealen, evenals strijden tegen drankmisbruik. Hij kreeg in latere jaren een medestander in de persoon van de strijdlustige kapelaan van de Sint Jacobusparochie Alphons Ariëns, die te vuur en te zwaard de drankduivel bestreed.¹² Aanvankelijk dacht Ariëns dat hij de jenever kon uitdrijven door bier te schenken en probeerde hij de arbeiders te overreden door ze op bier te trakteren. In café Van der Linden zagen de stamgasten hem vaak met een blad bier rondgaan. Een lid van de christelijke geheelonthoudersvereniging waarschuwde de kapelaan: 'Bij u drinken ze bier omdat het niets kost, maar straks gaan ze borrels kopen.' De arbeiders hadden echter weinig op met de bemoeizucht van de geestelijke: 'Van mijn borrel moet hij afblijven, dan heeft hij geen kind aan me.' Als Ariëns weer eens een stichtelijk woordje over het kwaad van het drinken had geschreven in *De Katholieke Werkman*, zeiden de lezers: 'Ariëns zat weer eens op zijn stokpaardje. Kom, we nemen er nog één!'¹³ Vaak werd de kapelaan her-

Na de zondagavondborrel met de trein terug

'Willem Stroink hield erg van gezelligheid en had een bijzonder opgewekte natuur', lezen we in de *Kroniek der Familie Stroink*.² Hij was lid van de Boerclub, één van de bekendere herenclubs in Enschede. Het lidmaatschap van zo'n club was voorbehouden aan 'Hooge Heeren', veelal fabrikanten en een enkele andere notabele. Zoals elke herenclub had de Boerclub een eigen home, een theekeoepel, in 1888 gebouwd bij de Usselerhalte in Tweekelo, waar meer bier en wijn werd gedronken dan thee. Die plek was met voorbedachte rade gekozen, dichtbij de halte, pal naast het spoortalud. Na hun zondagavondborrel konden de Heeren per trein terugreizen. Meestal maakte de machinist een extra stop bij het clubhuis, daarna was het nog een korte wandeling naar huis, naar bed, al dan niet met vaste tred.³ Evenals vele van zijn clubgenoten was Willem Stroink een verwoed jager. Het liefst trok hij er op uit in de omgeving van zijn buitenhuis in 't Hofman, het vroegere Hof te Lonneker waar de markenrichter woonde.

In 1895 werd de Beiersch-bierbrouwerij, de N.V. Enschedesche Bierbrouwerij opgericht. De brouwerij werd het jaar daarna gebouwd bij het buitengoed Het Nieuwlust, ten noorden van de Roomweg. De aquarel is geschilderd door A. Prins.

innerd aan het 'schaepmannetje', de paar borrels die katholiek voorman Herman Schaepman elke werkmannegunde, zoals hij had verklaard bij de invoering van de Drankwet in 1881.¹⁴

Jenever in theepot

Ariëns was pas in Enschede, toen hij op een dag werd ontboden bij een zieke vrouw in de volksbuurt de Krim. In het krot waarin ze huisde, had hij al gauw door dat de vrouw stomdronken was, ziek was ze zeker niet. Zo maakte hij kennis met het drankmisbruik in Enschede, vooral onder de armen. Wanneer de fabrieken uitgingen, stonden in de kroegen de glaasjes jenever klaar, wachtend op doodvermoeide werkers die ze in één teug achterover kiepten. De vrouwen dronken thuis, zo merkte hij bij zijn huisbezoeken bij de allerarmsten in de stad, in de Krim en Sebastopol. Eens ging Alphons op bezoek in Sebastopol. De vrouw des huizes bood hem een kopje thee aan. De theepot stond al op tafel, maar de vrouw zei: 'Noe zuw veur de kapelaan efkes verse thee zett'n.' Ariëns: 'Dat hoeft niet, geef mij maar gewoon uit die pot.' Daar bleek echter geen thee in te zitten, maar foezel, jenever in een thee- of koffiepot, dat viel niet zo op.¹⁵

Overigens waren dit geen verrassende ontwikkelingen, want drankzucht kwam voor in alle landen om ons heen waar de industrialisatie was ingezet. De borrel was het vluchtmiddel uit de afschuwelijke sociale misstanden. De fabrikanten bonden de strijd tegen de drank niet aan, ze gebruikten het als argument om geen loonsverhoging toe te staan. Waarom moest een arbeider meer verdienen? Hij zoop zijn geld toch op. En veel fabrieksbazen waren ook ei-

genaar van een kroeg of een zogenoemd koffiehuis. Ariëns zag in dat alcoholisme eerder een maatschappelijk kwaad was dan een persoonlijk probleem.¹⁶

Steun in zijn strijd tegen drankmisbruik kreeg de kapelaan, toen eind jaren negentig zijn koperen priesterjubileum naderde. Een trouwe volgeling van Ariëns, Hendrik Engels, bedacht met twee goede vrienden, de wever Jozef Probst en de burgerman Gerard Platvoet, een plan. Ze zouden Alphons verrassen op het feest, met een bijzonder cadeau, de belofte dat ze niet meer zouden drinken, om aan anderen een voorbeeld te geven. Ariëns dankte de mannen, recht vanuit zijn hart. Engels schreef:

Nog zie 'k hem geducht halen aan zijn pijp doen, daarna zijn ogen katabtich dichtknijpen, als zag hij toen reeds de prooi, die hiermee in zijn handen viel – het alcoholisme – aan welks afmaking hij rusteloos heeft gewerkt. Hij dankte ons recht hartelijk, we kregen 'n lekkere sigaar en na 'n uurtje ongedwongen kletsen en plannen beramen, hoe we de zaak verder zouden gaan aanpakken, gingen de eerste Kruisverbonders weer naar huis.¹⁷

Zo richtten in 1895 in Enschede drie doodgewone wevers de eerste vereniging in Nederland voor katholieke 'drankweer' op, het Kruisverbond, al snel volgden andere steden. Ariëns: 'Ik klap maar eens in m'n handen of stamp met mijn voet en de zaak loopt.'¹⁸ In 1898 werden de drankweren verenigd in Sobrietas, een federatie van diocesane bonden, die zich inzette voor de strijd tegen het drankmisbruik en voor christelijke matigheid.¹⁹ Voorzitter werd jhr. mr. Charles Ruijs de Beerenbrouck, die in 1918 Neder-

In 1896 werd de Mariavereniging opgericht.

lands eerste katholieke minister-president zou worden, een goede vriend van Alphons Ariëns.

Ariëns vond het van het grootste belang ook de vrouwen te mobiliseren in zijn strijd tegen het alcoholisme. Behoedzaam en diplomatiek ging hij te werk. Als de mannen 's avonds doodmoe en dorstig waren thuisgekomen, zocht hij de familie op en begon met de vrouw des huizes te praten over het drankmisbruik. Opzettelijk betrok hij de man niet in het gesprek, mannen hadden toch geen belangstelling voor dit vraagstuk. Maar de strijd aangaan tegen de drank, dat was toch geen vrouwenwerk? Aanvankelijk mislukte de aanpak van de kapelaan, tot hij in de vrouw van Hendrik Engels, Maria Engels-Brinkhuis, een strijdbare medestandster vond. Op het feest van Maria Boodschap in 1896 werd de Mariavereniging opgericht. In de Sint Jacobus Kerk beloofden maar liefst zeventig, en in de Sint Jozef Kerk zelfs 79 vrouwen en meisjes, dat zij gedurende lange tijd geen sterke drank zouden gebruiken. Het bestuur verdeelde de stad in twintig wijken en zond de meisjes er twee aan twee op uit om alle gezinnen in Enschede te bezoeken. Ze baanden zo ook een weg voor de latere katholieke vrouwenorganisatie, want uit de fabrieksmeisjes die zich bij de Mariavereniging hadden aansloten, ontstond de eerste vrouwelijke vakvereniging van ons land.²⁰

Het drankmisbruik in Enschede kwam ook op de politieke agenda. In de gemeenteraad werd in 1895 geklaagd over de groeiende drankzucht. Er waren in de stad niet minder dan 75 slijters en bierbottelaars, die in één jaar meer dan 75.000 liter jenever verkochten en evenveel liters werden er clandestien getapt, in een stadje van ruim twintigduizend inwoners. Dat zou betekenen dat er per hoofd van de bevolking, kinderen inbegrepen, alleen al ruim 7½ liter jenever in een jaar werd gedronken. Overigens was het drankge-

bruik in Enschede nationaal bekeken niet buitensporig, het stemde overeen met het landelijke beeld.²¹

Bier voor 'foezel'

Alphons Ariëns had in 1895 nog meer bondgenoten gekregen in de strijd tegen de sterke drank. De geluiden uit de gemeenteraad en de harde cijfers waren voor enige Enschedese fabrikanten aanleiding in 1895 de Enschedesche Bierbrouwerij te stichten, niet in de eerste plaats met een commercieel oogmerk, maar om te bereiken dat de arbeiders in de stad hun 'glaeske foezel' inwisselden voor een goed glas bier. Een jaar later werd de brouwerij van Beyersch Bier geopend, bij het buitengoed Het Nieuwlust, ten noorden van de Roomweg. Het bier werd gebrouwen op Beierse wijze, volgens het Duitse Reinheitsgebot, dat voorschreef dat alleen water, hop en gerst mochten worden gebruikt. Het bier kwam in twee soorten op de markt, een licht en een wat zwaarder bier.²² Willem Stroink was directeur van de nieuwe onderneming, samen met M. Bussemaker, afkomstig ook uit een fabriqueursfamilie, die haar oorsprong had in Borne.²³

De Enschedesche Bierbrouwerij kon in het boekjaar 1896-1897 de eerste vaten bier aan plaatselijke dranklokalen leveren. De opbrengst was bijna 45.000 gulden, een onverwacht resultaat, waarover Stroink en Bussemaker zeer tevreden konden zijn. De EBB produceerde diverse soorten bier, zoals opgemaakt kan worden uit de boeken, Pilsener, Lager, Dortmunder en Münchener Bier. De omzet steeg, want in het tweede jaar werd voor ruim 66.000 gulden verkocht. Een grootafnemer was de Groote Sociëteit, waar in een jaar 6.579 liter werd uitgeschonken. Lokale kroegen – in totaal telde de EBB al negentig klanten in de stad – kwamen niet verder dan bijna vierduizend liter in een jaar. Om meer be-

Op deze dubbelpagina staan de twee brouwerijen afgebeeld die in 1922 een fusie aangingen, de Bierbrouwerij De Klok in Groenlo (boven) en de Enschede (onder). Samen gingen ze verder onder de naam van het Groenlose bedrijf. Later werd de naam gewijzigd in Grolsche Bierbrouwerij.

drijfskapitaal te krijgen, noodzakelijk om de groei bij te houden, verkocht de onderneming een deel van de gronden die de nieuwe onderneming van Stroink had gekocht, door aan de woningcorporatie De Volkswoning. Op die grond werden huizen gebouwd aan straten die namen kregen die in de sfeer van de omgeving pasten, de Moutstraat, de Hopstraat, de Brouwerijstraat en de Beekstraat.

Liever foezel dan 'oorlogsbier'

In de Eerste Wereldoorlog kwam de brouwerij in de problemen. Tot 1916 kon er nog voldoende kwaliteitsbier worden gebrouwen, maar een jaar later liep de productie sterk terug, omdat de regering geen graan meer beschikbaar stelde voor bierbrouwerijen, alleen jeneverstokers kregen graan geleverd. Net als vele andere brouwerijen verlaagde de EBB het zogenoemde stamwortgehalte, het bier werd met minder mout gemaakt. Met dit 'oorlogsbier' kon de brouwerij nog wel bier leveren, maar dat slappe, minder smakelijke bier lustten de kroegklanten niet, dan liever een 'glaeske foezel'. De omzetsdaling dreigde fataal te worden voor de Enschedesche Bierbrouwerij.

Dat was ook de grote vrees van commissaris en grootaandeelhouder Harry Roelvink, in het dagelijks leven directeur van de Twentsche Bank, in 1900 getrouwd met de oudste dochter van directeur Willem Stroink, Geertruida Wilhelmina.²⁴ Vanaf de start was hij nauw betrokken bij het wel en wee van de brouwerij. Elke dag reed hij vanuit zijn woonplaats Winterswijk op weg naar de bank in Enschede langs de brouwerij De Klok aan de Eibergseweg in Groenlo, waar het bekende Grolsche bier werd gebrouwen, al sinds 1615. De zaken liepen daar wel goed, ontdekte hij, er kwam altijd rook uit de schoorsteen, altijd was er bedrijvigheid.

Baas van De Klok was Theodorus Johannes de

Groen, spruit uit een oud brouwersgeslacht in Zevenaar, waar zijn grootvader Johannes Thomas was begonnen in De Kroon. Theo de Groen had de brouwerij De Klok in Groenlo kunnen overnemen. Het was een bedrijf met een lange geschiedenis, met een hoofdrol voor Peter Cuyper, die in 1676 was benoemd tot Gildemeester van het Brouwersgilde in Grol of Grolle en uitgroeide tot een vakbekwame, gezaghebbende brouwer. Peter was een zoon van een kuiper, maar hij vond de inhoud van de vaten interessanter. Liever werd hij bierbrouwer, nadat hij was getrouwd met een dochter van de stichter van De Klok, een brouwerij in een huis aan de Kevelerstraat, waar tot 1876, zo'n tweeëneenhalve eeuw dus, het geroemde Grolsche bier werd gebrouwen.

Harry Roelvink bedacht dat het goed zou zijn eens met Theo de Groen te praten. Misschien zou de Grolse brouwer één van zijn zonen naar Enschede kunnen sturen om de leiding van de EBB op zich te nemen. Samen met fabrikant en aandeelhouder Gerhard Jannink, firmant van Gerhard Jannink & Zonen, trok Roelvink naar Groenlo. Het bleek dat Theo de Groen weinig oren had naar de plannen van Roelvink, maar wilde wel een fusie aangaan met de Enschedesche Bierbrouwerij. Met die boodschap reden Roelvink en Jannink terug naar Enschede.

De aandeelhouders zagen de bui hangen en evenals de Twentsche Bank hadden zij te weinig vertrouwen in de directie. De meeste participanten boden hun aandelen te koop aan, de totale opbrengst was ongeveer 200.000 gulden. Op 3 mei 1922 ging de EBB ter ziele, die dag werd de NV Bierbrouwerij De Klok Enschede opgericht, waarin de Enschedesche Bierbrouwerij en De Klok in Groenlo werden ondergebracht. Roelvink kreeg een kwart van het aandelenpakket en Theo de Groen, met driekwart van de aandelen, werd directeur van de NV. De oudste zoon van Theo, Theo

Grolsch bouwde in Usselo een nieuwe brouwerij na de vuurwerkcramp van 13 mei 2000, waarbij de brouwerij aan de Deurningerstraat vrijwel geheel werd verwoest.

C.J. de Groen, kreeg de leiding en bouwde de Grolsche Bierbrouwerij in Enschede uit tot één van de toonaangevende brouwerijen in ons land.²⁵ In de beginjaren speelde Harry Roelvink, grootaandeelhouder en financieel deskundige als directeur van de Twentsche Bank, een belangrijke rol in de ontwikkeling van het bedrijf. 'Met name in de moeilijke crisisjaren was hij met zijn grote kennis als bankier van onschatbaar belang voor het bedrijf', lezen we in het jubileumboek van Grolsch uit 1992.

Vakmanschap is Meesterschap

Theo de Groen sr. maakte de opkomst van zijn bedrijf niet meer mee, hij overleed in 1923. Zijn zoon Theo jr., die nog geen dertig was, kreeg ineens de volle verantwoordelijkheid voor de gang van zaken in het Enschedese bedrijf. Al snel ontdekte hij het grote manco van de EBB, de kwaliteit van het bier, niet alleen het gevolg van een niet al te best productieproces, maar vooral van te weinig kennis van het brouwen van bier. Ook zat er geen systeem in de organisatie van het bedrijf. Sinds de oprichting was er weinig veranderd, alsof de tijd had stilgestaan, bijna dertig jaar lang. En volgens de familie De Groen kon je maar van één ding tegelijk verstand hebben, spinnen en weven was toch heel wat anders dan bier brouwen.

Theo de Groen pakte de reorganisatie stevig aan, in nauwe samenspraak met Harry Roelvink, met wie hij elke zondagmorgen overleg had, bij hem thuis, in zijn villa. De markt kreeg weer vertrouwen in Grolsch. Al waren er moeilijke tijden, zoals de jaren dertig, want in crisistijd bleek er meer jenever dan bier te worden gedronken. En in de Tweede Wereldoorlog was bier ook geen volksdrank meer, het verbruik per hoofd van de bevolking daalde tot twaalf liter, voor de oorlog was het drie keer zo veel, 35 liter.

Slogans als *Het Bier is weer Best*, landelijk gedragen door het Centraal Brouwerij Kantoor, dat tot doel had de kwaliteit van het bier te verbeteren, en Grolsch eigen, wijd en zijd bekende reclameleuze *Vakmanschap is Meesterschap*, hielpen Grolsch er bovenop. De brouwerij moest voortdurend worden uitgebreid en in de jaren zeventig kocht de Grolsche Bierbrouwerij NV de ooit aan De Volkswoning verkochte gronden in

het Nieuwlustpark terug. Tussen 1976 en 1984 verdwenen de Reumerschoolstraat, de Brouwerijstraat, de Moutstraat, de Hopstraat en tientallen woningen aan de Roomweg; ze waren van het begin van de twintigste eeuw, dus niet van een allerbeste kwaliteit. De bewoners kregen een nieuw en mooier onderkomen, mede door de steun van de brouwerij. En het ooit ongekend lage bierverbruik steeg, van twaalf liter tot 84 liter per hoofd per jaar. Het bier was weer best.

Nieuwe brouwerij

Op zaterdag 13 mei 2000, terwijl Nederland zich koesterde in een behaaglijk zomerzonnetje, werd Enschede getroffen door een vreselijke ramp. De explosie van de vuurwerkopslag S.E. Fireworks aan de Tollensstraat, niet ver van de brouwerij van Grolsch, kostte 21 stadgenoten het leven. De materiële schade bedroeg één miljard gulden, zestig bedrijven werden weggevaagd, vierhonderd leden ernstige schade.²⁶ Het bekendste bedrijf in het rampgebied, het boegbeeld, was de Grolsche Bierbrouwerij aan de Brouwerijstraat, de 'trots van Twente', zoals een verslaggever in een verhaal over de ramp schreef.

Bestuursvoorzitter Jacques Troch van de Grolsche Bierbrouwerij werd na de ontploffing achterop de motor van een politieagent rondgereden door het rampgebied. Wat hij daar zag zou hij zijn hele leven niet vergeten:

Het deed me denken aan gebombardeerde steden in de oorlog. Al die radeloze mensen, de slachtoffers, de enorme verwoesting, en je ziet alles branden. Er zijn weinig dingen die iemand zo aangrijpen.

Grolsch was in het hart getroffen, de bierproductie kwam stil te liggen. Troch schatte de schade op vele tientallen miljoenen guldens.

Maar dat valt allemaal weg als je ziet in welke onbeschrijflijke ellende de bewoners van de omliggende buurt zijn terecht gekomen. Gelukkig behoort niemand van het personeel tot de slachtoffers, omdat het zaterdagmiddag was.

De schade aan gebouwen en machines was zo groot, dat de bierproductie moest worden gestaakt. Het brouwerijhuis met de tanks voor de gisting en de lagering was onherstelbaar beschadigd. De afvalhal waar de flessen werden gevuld, was ontzet. Grolsch voerde de productie in Groenlo de volgende maanden op. Andere brouwerijen waren bereid de pijpjes af te vullen, zodat de levering aan de klanten niet in gevaar kwam. Vier weken later konden de flessen weer in Enschede worden gevuld, het bier kwam lange tijd in tankwagens van Groenlo naar Enschede gereden.²⁷ Intussen bouwde Grolsch verder aan de nieuwe brouwerij op de grens van Enschede en Boekelo, waar de beide brouwerijen – Groenlo en Enschede – onderdak vonden. Bier komt sinds 2004 uit Enschede. De nieuwe brouwerij ligt niet ver van de Grolsch Veste, het voetbalstadion van F.C. Twente.